

NESKELBTAS ANTANO JUŠKOS RANKRAŠTIS

Mus stebina brolių Antano ir Jono Juškų dainų rinkiniai, kuriems iki XX a. antrosios pusės apimtimi nebuvo lygių. Iš dokumentų apytikriai žinomas užrašytų dainų skaičius, tačiau išleistos buvo ne visos. Iš likusiųjų tik 25 dainų rankraščiai išliko archyvuose, kurias 1954 m., pakartotinai leisdamas „Lietuviškas dainas“, paskelbė Antanas Mockus. Mūsų folkloristai dar tik pradėjo tirti A. Juškos melodijų rankraščius, esančius Lenkijos archyvuose. Liko nepaskelbtas ir rusų kalba parašytas Pušaloto apylinkių vestuvių papročių aprašymas „Pušalotiškių lietuvių vestuvių papročiai“ (*Свадебные обряды Пушалотских литовцев*). Tiesa, ko gero, rengiant antrąjį brolių Juškų dainų leidimą ar kiek vėliau jį buvo ketinama publikuoti, nes buvo išverstas į lietuvių kalbą, tačiau dėl nežinomų priežasčių nebuvo išspausdintas. Tas vertimas išliko A. Mockaus archyve ir juo pasinaudoti man leido Valerija Mockienė.

Šis rankraštinis vestuvių aprašas saugomas Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos rankraštyne (sign. F1–2237) ir iki šiol išsamiau netirtas. Kilo neaiškumų ir dėl jo autorystės. Manoma, kad tai Jono Juškos darbas, tačiau Juškų gyvenimo ir veiklos tyrėjas A. Mockus monografijoje „Broliai Juškos: Lietuvių liaudies dainų rinkėjai ir leidėjai“ (V., 2002, p. 51) įsitikinęs, kad vis dėlto tai Antano, o ne Jono Juškos darbas, nors labai svarių argumentų tam įrodyti ir nepateikė.

Kad kunigaudamas Pušalote 1856–1862 m. A. Juška jau įsitraukė į mokslo darbą – intensyviai ėmė rinkti kalbinę medžiagą ir tautosaką, liudija jį pažinojęs ir jo darbų skelbimu rūpinęsis profesorius Janas Baudouinas de Courtenay, teigdamas, jog kunigas ėmęs „rinkti liaudies kūriniai tiesiai iš liaudies lūpų“ ir kad Pušalote turėjo surinkęs „daugybę liaudies dainų, patarlių ir t. t.“ (*J. Baudouin de Courtenay. Ksiądz Antoni Juszkiewicz. – Nowiny. Dodatek. Warszawa, 1890, nr 329*). Ir vyskupas Motiejus Valančius, vizituodamas Pušaloto parapiją, skatino A. Jušką kuo greičiau skelbti surinktą tautosaką (*Antanas Mockus. Min. veik., p. 53–54*). Galimas daiktas, kad brolio Jono ar per jį ir Rusijos mokslininkų (Izmailo Sreznjevskio), kurie domėjosi lietuvių kalba ir senosiomis mūsų tautos tradicijomis, skatinamas, A. Juška aprašė ir pušalotiškių vestuvių papročius. Iš teksto susidaro įspūdis, jog tai vienerių vestuvių, vykusių bene žiemą, aprašymas, stengiantis patenkinti tam tikrą interesą.

Ko gero, kaip tik dėl minėtų priežasčių šis vestuvių aprašas buvo rengiamas spaudai nelietuviui skaitytojui, todėl pridėtas didelis įvadinis straipsnis apie lietuvių kalbą ir jos gyvavimo ypatybes. Jame teigiama, jog žemaičiai, kurie laikomi „Lietuvos širdimi“, ir vidurio sritys yra geriausiai išlaikę savo kalbą ir senosios kultūros elementus. Tai liudija ir pušalotiškių vestuvių papročiai. Kadangi nežinia, kuris brolis rašė šią praturtę, todėl neaišku, ir kurio iš jų mintys čia buvo pateiktos.

Rankraštis yra be datos, tad, neturint konkretesnių faktų, galima tik spėlioti jo parašymo laiką. Manytina, jog tai galėjo būti apie 1860–1862 m., kai abu broliai jau suskato šį bei tą skelbti, darbuose išryškindami lietuvių kalbos ir senosios kultūros savitumą.

Vis dėlto šis darbas mokslininkams kėlė ir tebekelia klausimų. Zenonas Slaviūnas įvadiniame straipsnyje „Svotbinės rėdos“ tautosaka ir papročiai“ neabejodamas konstatavo: „Dar gyvendamas Pušalote (1860–1862), jis buvo aprašęs Pušaloto apylinkių vestuvių papročius“ (*Antanas Juška*. Lietuviškos svotbinės dainos, t. II. V., 1955, p. 5). Tačiau svarstant A. Mockaus disertaciją išplėstiniame Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Tautosakos sektoriaus posėdyje 1955 m. gruodžio 20 d. bei paskui ir disertacijos recenzijoje jis pušalotiškių vestuvių aprašymo autorystę laikė esant nepakankamai įrodytą.

Recenzijoje Z. Slaviūnas, kalbėdamas apie A. Mockaus disertacijoje panaudotus šaltinius, ypač tuos, kuriuose nenurodytas autorius ir kurių autorystės klausimas reikalauja atsakymų, pažymėjo, jog disertacijoje tokie šaltiniai plačiau neanalizuoti. „Taip atsitiko, pavyzdžiui, su neseniai surastu ir ligi šiol niekieno nepanaudotu Pušaloto vestuvių papročių aprašymu, – rašoma recenzijoje. – <...> Aprašymas susideda iš įvado ir pačios vestuvinių papročių medžiagos. Disertacijoje daugiausiai panaudotas aprašymo įvadas, kaip apibūdinantis brolių Juškų pažiūras. Tačiau, turint galvoje, kad dėl to aprašymo autorystės yra daug neaiškumų (pvz., kai kurios aprašymo vietos žodis žodinė sutampa su veliuniškių „Svotbinės rėdos“ aprašymu, su specifiniais veliuniškių vestuvių veikėjų pavadinimais, o kai kuriais atvejais atrodo tarsi būtų „Svotbinės rėdos“ ištraukos, tik žymiai trumpesnės), tai gali kilti klausimas dėl įvado autentiškumo – ar tikrai jis priklausė broliams Juškom. Bet kuriuo atveju atsakymas reikalauja kruopštaus ištyrimo. O atsakyti, kaip buvo iš tikrųjų, reikėjo, nes negalima palikti visiškai neišanalizuotą šaltinį, kuriuo remiamasi disertacijoje“ (*Z. Slaviūnas*. A. Mockaus kandidatinės disertacijos recenzija, 1956 02 05, lap. 8–9, rankr. rusų k. – Asmeninis A. Mockaus archyvas).

A. Mockus laikėsi savo. Atsakyme recenzentui rašė: „Mano manymu, drg. Slaviūno iškelti bendrumai tarp vestuvių Pušalote ir „Vestuvinės rėdos“ aprašymų, pažodžiui sutampančios vietos, bendri vestuvinių veikėjų vardai ir kt. neatmeta prielaidos, kad tų aprašymų autorius yra tas pats asmuo, bet netgi gali jį sustiprinti. Tas, net pažodinis, bendrumas galėjo atsirasti todėl, kad tie patys lietuviški vestuvių papročiai, turintys bendrą bruožų visoje Lietuvoje, buvo aprašomi vieno ir to paties asmens. Reikia pasakyti, A. Juška, sudarydamas „Svotbinę rėdą“, panaudojo, kaip sakoma jos pratarmėje (p. 3), medžiagą ne vieną, o visų matytų vestuvių. Todėl į „Svotbinę rėdą“ jis galėjo įdėti ir panašias jo aprašytas vestuvinių momentų vietas Pušalote, jau jo suformuluotas Pušaloto vestuvių aprašyme“ (A. Mockaus atsakymas disertacijos oponentams, [1956], rankr., lap. 2–3. – Asmeninis A. Mockaus archyvas).

Ši diskusija, kaip matome, nepateikė kokių nors aiškesnių argumentų, negu jų buvo disertacijoje, taip pat nepaskatino kitų mokslininkų domėtis šiuo aprašymu. Kita vertus, ji davė pagrindą tolesnei diskusijai. Ir recenzentas, ir disertantas, matyt, buvo atkreipę dėmesį į tai, kad kai kurias Pušaloto apylinkių vestuvių aprašo dalis A. Juška įdėjo į „Svotbinę rėdą“, kitaip sakant, veliuniškiams priskyrė ir pušalotiškių papročius. Z. Slaviūnas tik ginant disertaciją išskėlė šį klausimą, kartu suabejodamas ir aprašymo autoryste, nors, kaip matėme, naujame „Lietuviškų svotbinių dainų“ leidime jis to nedarė. Tų panašumų nepastebėjo, o gal tik nekėlė, ir tyrinėtojai (Pranė Dundulienė, Angelė Vyšniauskaitė), pasitikėję A. Juškos sąžiningumu ir visiškai nesidomėję rankraštyje likusiu Pušaloto apylinkių vestuvių papročių aprašymu. Papildant minėtą diskusiją, galima pasakyti, kad Z. Slaviūnas buvo ne visai teisus, tikriausiai manydamas, jog tas aprašymas rusų kalba galėjo atsirasti, kai jau buvo parengtas veliuniškių vestuvių aprašas. Lyginant bendrąsias vietas, aiškiai matyti, kad kai kurios pušalotiškių vestuvių papročių dalys yra įtrauktos į veliuniškių vestuvių aprašymą, tekstą suredagavus pagal veliuniškių aprašymo leksiką ir stilių, išmetus nebūdingus veliuniškių būčiai elementus (pvz., muzikos instrumentus). O tai iš tiesų galėjo padaryti tik pats autorius, neabejotinai jautęs tam tikrus skirtumus. Kita vertus, turint galvoje, kad XIX a. viduryje ir antroje pusėje dar neturėta griežtai mokslškai nustatyto etnografinės

medžiagos pateikimo kriterijaus, A. Juškai, matyt, neatrodė nusikaltimas praturtinti veliuoniškių vestuvių papročių aprašymą kito regiono papročiais. Neturint lietuviško pušalotiškių vestuvių papročių aprašymo teksto, aišku, negalima patikslinti terminijos bei kitų dalykų, kurie neabejotinai turėjo skirtis. Todėl A. Mockus, atsakydamas Z. Slaviūnui, taip pat ne visai buvo teisus, pripažindamas tokio jungimo natūralumą.

Paaiškėjus šiam faktui, tyrinėtojams kyla uždavinys išsiaiškinti, ar pušalotiškių vestuvių papročiai yra tokie pat, kaip ir veliuoniškių, o jei ne, tai reikėtų aiškiai parodyti, kas „Svotbinėje rėdoje“ priklauso Veliuonai, o kas jau yra prielipas, nors, atrodo, A. Juškos suredaguota pagal vieną kalbos modelį. Kadangi toks papročių sujungimas nebuvo žinomas, veliuoniškių vestuvių papročių aprašymas į mokslinę literatūrą įėjo kaip vientisa to krašto vestuvių papročių visuma.

Pušalotiškių vestuvių papročių aprašymas parašytas kaligrafiška rašysena, tačiau vietomis yra taisyčių bei papildymų visai kitu braižu. Tai teksto redagavimo atvejai, vestuvių apeigų dalių ar veikėjų bei jų atributikos priedašai lietuvių kalba bei paprasčiausi klaidų taisyčiai. Lyginant taisyčių braižą su A. Juškos žodyno (pvz., III redakcijos) rašysena, galima spėti, kad tuos pataisymus ir įvairius priedašus, ypač pušalotiškių tarme, padarė pats A. Juška. Dabar, paaiškėjus, kad dalis tų tekstų panaudota „Svotbinėje rėdoje“, jau daug drąsiau galima teigti, jog papročius bus aprašęs Antanas, o jo brolis Jonas gal tik rūpinosi jų vertimu į rusų kalbą ir išleidimu. Kad perrašytojas galėjo būti kitas asmuo, duoda pagrindo spėti pabraukti kai kurie žodžiai, kurie jam, ko gero, buvę neaiškūs, pavyzdžiui, ‘piemenų raliavimai’. O galbūt juos ketinta paaiškinti išnašose ar kaip kitaip.

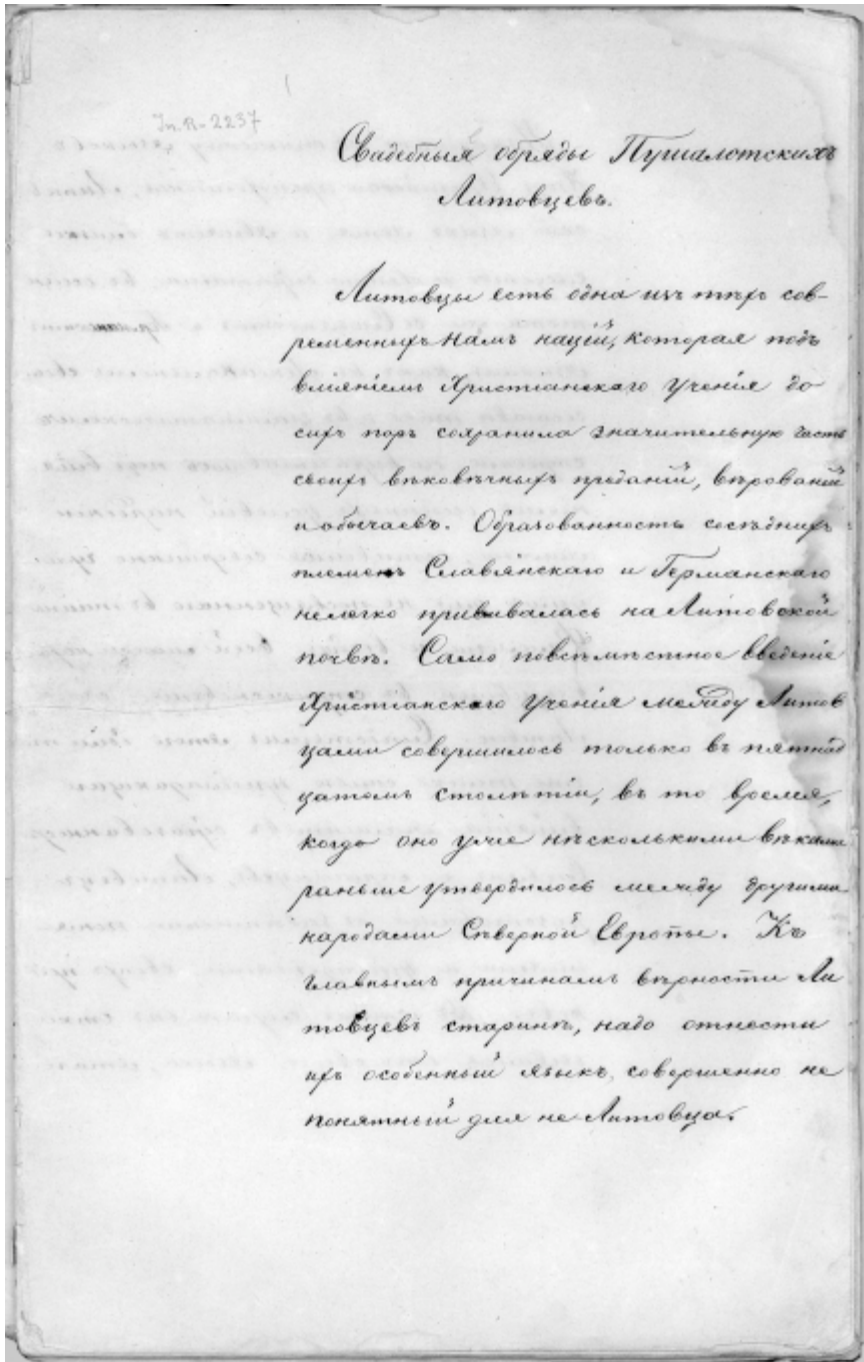
Papročiuose į akis krinta labai pabrėžti krikščioniškieji elementai – giesmių giedojimas, kryžiaus bučiavimas ir kt. Vargu ar natūraliai jie gyvavo. Greičiausiai Antanas, kaip kunigas, norėjo tik pabrėžti krikščioniškųjų elementų senumą bei populiarumą žmonių buityje. Šis faktas taip pat tarsi remia aprašymo autorystę Antano naudai.

Ir vis dėlto tam tikrų abejonių lieka. Jei autorystė yra, galima sakyti, aiški, tai vertimo į rusų kalbą tikslas ir laikas lieka neaiškūs.

Parengus spaudai „Pušalotiškių lietuvių vestuvių papročius“, nutarta skelbti tik jų vertimą į lietuvių kalbą. Nors, kaip minėta, vos ne pusė aprašo tekstų sutampa su kai kuriomis „Svotbinės rėdos“ dalimis, versta dabartine lietuvių kalba, o ne laikantis veliuoniškių vestuvių papročių aprašymo stiliaus ir leksikos. Tai padaryta dėl to, kad tiksliai nežinoma, kaip tas aprašymas atrodė pušalotiškių tarme.

Paaiškėjus, kad veliuoniškių „Svotbinė rėda“ yra gerokai papildyta pušalotiškių vestuvių papročiais, mūsų manymu, būtina išleisti atskiru leidiniu abiejų vietų vestuvių papročių aprašymus su atitinkamais komentarais ir teksto patikslinimais, kad ateityje mokslininkai ir paprasti skaitytojai tikrai žinotų, kas priklauso veliuoniškiams, o kas pridurta iš kitur.

Stasys Skrodenis

Antano Juškos rankraščio „Свадебные обряды Пушалотских литовцев“ pirmojo puslapio faksimilė*

* Tikrasis originalo formatas 350×220 mm.

PUŠALOTIŠKIŲ LIETUVIŲ VESTUVIŲ APEIGOS

Lietuviai yra viena iš tų mūsų dabartinių tautų, kuri dėl krikščionybės įtakos iki šių laikų išsaugojo nemažą dalį savo senovės padavimų, tikėjimų ir papročių. Kaimyninių genčių – slavų ir germanų – kultūra sunkiai prigydavo lietuviškoje dirvoje. Krikščionybė tarp lietuvių visuotinai buvo įvesta tik penkioliktajame šimtmetyje, kai tuo tarpu kitose Šiaurės Europos tautose ji išvirtino jau prieš keletą amžių. Viena svarbiausių lietuvių ištikimybės senovei priešasčių reikia laikyti jų ypatingą kalbą, visai nesuprantamą nelietuviui.

Priklausydama indoeuropiečių kalbų šeimai, lietuvių kalba, nors ir turi artimų panašumų su savo giminaitėmis, ypač slavų ir germanų kalbomis, tiek leksine, tiek gramatine sudėtimi, tačiau susiformavusi veikiama ypatingų tautos gyvenimo sąlygų, liko visai svetima neišmanantiems filologijos paslapčių ir apskritai visai liaudžiai, turėjusiai sąlyčių su Lietuva. Šito pasekmė buvo ta, kad tik dėl slavų ir germanų vyraujančios kultūros įtakos lietuvis skyrėsi su brangiomis savo protėvių sąvokomis ir įsitikinimais. Tokiu atveju jis atsisakydavo savo kalbos, tos tvirčiausios ir patikimiausios atramos prieš svetimtautišką invaziją, ir prašnekdamas vokiškai arba lenkiškai ir rusiškai.

Natūralu, kad dėl istorinių priešasčių taip smarkiai buvo veikiamas tik Lietuvos pasienis; svetimtautiškos stichijos dar nespėjo išviešpatauti ir įleisti šakotų šaknų vidurinėse jos srityse. Prie jų reikia priskirti Žemaitiją (taip ją vadina patys lietuviai ir žemaičiai), tą Lietuvos širdį, ir su Žemaitija susisiekiančias Lietuvos dalis. Kalbėdamas apie lietuvius, turiu galvoje paprastus lietuvių žemdirbius dėl to, kad aukštasis luomas kalba lenkiškai, o miestuose vartojamos lenkų, rusų, vokiečių ir žydų kalbos. Prie tokių centrinės Lietuvos okoločių [apylinkių] priklauso ir Pušaloto parapija, kuri prasideda už dešimties varstų į šiaurę nuo Panevėžio.

Pušaloto lietuviai iki šių dienų išlaikė gilius ikikrikščioniškosios senovės pėdsakus. Saviti jų liaudies genijaus kūriniai, jų padavimai, tikėjimai ir papročiai turi stulbinantį stambeldiškosios kultūros antspaudą. Ir jų kalba, sudėtinė dalis tikrosios lietuvių kalbos, vartojamos visoje mūsų Lietuvoje iki Žemaitijos ribų, senovės žymes išlaikė tiek leksinėje savo sudėtyje, tiek ir gramatinėje sandaroje. Pirmasis pasireiškė gausa tikros pirminės darybos žodžių, dabar pušalotiškių vartojamų, bet jau nebevartojamų kitose Lietuvos dalyse, net ir pačioje Žemaitijoje, kaip antai: *mocze* ir *motė*, *sesė* ir *sejė*, *dukra* vietoj įprastų *motina*, *sesuo*, *duktė*; antrasis – vartojimu dviskiemenių vardažodžių ir įvardžių tais atvejais, kai kitose vietinėse tarmėse vartojami tik vienskiemeniai, pavyzdžiui, *duje*, *tuje* arba *tujen* vietoj formų *du*, *tu*. Kaip pušalotiškiai išsaugojo praeitų amžių sąvokas ir įsitikinimus, galime matyti iš jų vestuvinių apeigų, kaip paprastų žmonių svarbaus moralinio gyvenimo momento pasireiškimo. Štai jos.

Pažintuvės ir piršlybos (Pažintuwės)*

Šiuo metu Pušaloto parapijoje vestuvės vyksta taip. Kai jaunam vyrui (jaunik'o) patinka kokia nors mergaitė (mergait'e) ir jis ketina ją vesti, tai vyksta pas jos tėvus kartu su piršliu (su pirszlu), pasiėmęs butelį vyno ar midaus. Atvažiuavęs į nuotakos namus, piršlys stalo galą užtiesia balta skepetaite, stato butelį ir taurelę, ją pripila ir gerdamas į tėvų sveikatą sako tokią kalbą: „Šis jaunikaitis, N. Tvirbutas, lenkiasi jūsų dukrai Onai ir ieško sau šeiminkės – verpėjos, audėjos, mezgėjos, vingių rašėjos, pjovėjos, malėjos, duonos minkytojos, kiaulių šėrėjos, gyvulių prižiūrėtojos, kuri mokėtų apeiti žąsis, antis ir vištas, mokėtų elgtis ir prie pečiaus, ir prie svečių; tokią jis nori vesti“. Tuo metu jaunikis tylėdamas stovi prie suolo nedrįsdamas sėstis, kol tėvai nepaprašo. O nuotaka išbėga į kamara ar slepiasi kur nors kitur. Jei jaunikis tėvams patinka, tai suradę dukterį atveda ir klausia: „Ar patinka tau šis jaunikis? Ar tu eisi už jo?“ Šitaip klausinėdami ir kalbėdamiesi išgeria visą butelį. O jei jaunikis išsyk nepatinka tėvams ar nuotakai, tai tuojau jiems pripila butelį tokio pat gėrimo, koks buvo jame, ir piršlys su jaunikiu išvažiuoja. Jeigu tėvai abejoja, piršlys palieka skarelę ir butelį su taurele, kad, jei persigalvos, trečiąją parą atsiųstų jaunikiui pilną butelį kaip nesutikimo ženklą.

Žiedynos ir sutartuvės (Deribos arba žėdinos. Sugertuw'es)

Šeštadienio vakarą piršlys kartu su jaunikiu atvažiuoja pas nuotakos tėvus ir atsiveža statinaitę vyno, midaus arba virto dažyto vyno. Tėvai sukviečia gimines ir kaimynus, atveda iš kamarėlės nuotaką, susodina jaunuosius greta gerajame [trobos] gale (ant krikstasalo). Jaunoji, suvyniojusi į baltą skarelę rūtų puokštę, paduoda ją jaunikiui. Šis, išvyniojęs skarelę, rūtas įsikiša į švarko kilpą, o skarelę pasilieka; jaunieji pasibučiuoja. Jaunikis nusimauna nuo piršto žiedą ir paduoda jaunajai, o ji, nusimovusi savąjį, mainais atiduoda jį jaunajam; abudu užsimauna žiedus. Tas pasikeitimas žiedais vadinasi žiedynos. Paskui jaunasis užgeria jaunąją, ir abu turi išgerti vieną taurelę pusiau.

Tuo metu tėvai, giminės ir kaimynai sveikina jaunuosius, linki jiems visokeriopos laimės ir ilgo gyvenimo; visi pradeda gerti ir linksmintis. Paskui jaunieji pakyla iš krikstasulės, jaunasis puola ant kelių ir apkabinęs nuotakos motinai ir tėvui kojas dėkoja jiems už padovanotą dukterį bei visas malones, pažadus ir prašo jų nieko nekeisti. Atsiveikindamas jaunasis nuotakai padovanoja puošnią skarą. Kitą dieną bažnyčioje paduoda užsakus.

Dovanos (Dowanos)

Jaunasis, lankydamas savo sužadėtinę, dovanų jai atveža batus ar pusbačius, apdovanoja ir jos motiną, tetas ir brolius. O jaunoji nuo savęs anytai siunčia stuomenį**, jaunojo seserims po rankšluostį, broliams – po porą pirštinių ir raudonas žičkines juosteles. Paskiria jungtuvių dieną, nutaria, ką kviesti į vestuves, ir susitaria dėl vestuvių tvarkos.

* Skliaustuose pateikiamas originalo skyrelio pavadinimas – *S. S.*

** *Stuomuo (stūmū, kilm. stūmens)* – žmogaus ūgio ilgio gabalas kokio nors naminio audeklo, dažniausiai – drobės; tai įprasta lietuvių moterų dovana.

Egzaminas (Ekzaminas)

Penktadienio rytą, po dviejų užsakų, jaunasis su piršliu, jaunoji su pamerge vyksta į savo parapijos bažnyčią pas kleboną priimti priešvestuvinės komunijos ir patikrinti tikėjimo tiesų, išsiaiškinti visuomeninės padėties bei giminystės ryšių. Pas-kui grįžta kiekvienas sau.

Vestuvių pradžia (Pradžė wesálos) Jaunojo ir pajaunių atvykimas (Isipraszimas swotu)

Paskirtą dieną jaunikis su piršliu ir visu pajaunių pulku atvažiuoja pas uošvį, kur tuo laiku susirenka svečiai ir susėdę ratu laukia jaunojo. Atvažiavus piršlys jaunąjį ir visus atvykusius palieka kieme, o pats įeina į trobą ir iškilmingai prisistato: „Aš tas, tu žinai kas, aš atėjau iš ten, tu žinai iš kur, atėjau to, tu žinai ko. Sėskime ir valgykime; lenkiuosi jūsų puikiai ir garbingai draugijai, visam šiam šauniam susirinkimui; atvažiavom nedidelis būrys ir mūsų nedaug, iš viso 5556 ar 6667 žmonės (paskutinis skaičius rodo, kiek žmonių atvažiavo), plaukdami per jūres ir marias, brisdami per upe-lius, šaltinius ir pelkes, medžių viršūnes laužydami, daubas lygindami. Meldžiu erdvios vietos atvažiuojantiems svečiams linksmai pašokti, jaunoms mergelėms patrypti*, puikioms ir gražioms merginoms pasisukti (d'el sukatos), doriems, protingiems ir sąmo-jingiams jaunikaičiams padainuoti ir pašokti. Taip pat prašau erdvioms arklidės gud-riems žirgams ir širmiems kumeliams; prašau jiems avižų, bet jei yra nuo paežių šieno, tai nereikia ir avižų“. Uošvis atsako: „Maloniai kviečiam visus“.

Jaunikis ir jo pulkas įeina, šoka ir sukasi trobos viduryje. Piršlys išima vyno butelį ir baltos duonos, deda ant stalo ir sako: „Prašom paragauti mūsų kelionės duonos“. Išgėrus butelį, uošvis nuo savęs stato kitą ir paėmęs žmoną apsisuka su ja tris ratus ir šoka dviese. Jaunikis ima jaunąją ir taip pat apsisuka tris kartus. Tada piršlys ima motiną, tėvas – svočią, ir trys vyriausios poros sukasi vidury trobos ratu; galų gale visi vestuviniškai šoka aplinkinį. Tai – vestuvių pradžia.

Pabaigus šokį, jaunuosius ir atvažiavusius pajaunius sodina už stalo ir vaišina juos užkanda kaip pakeleivius. Kiti šoka iki nuilsimo visą naktį**. Nuotaka iki jungtuvų, kol negrįžta iš bažnyčios, nešoka; ji būna liūdna ir nusiminusi, visą tą laiką leidžia šnekučiuodamasi su jaunikiu.

* d'el tripima

** Žemaitijoje jaunojo atvykimas pas jaunąją vyksta tokia tvarka. Jaunasis su piršliu ir pajau-niais įeina į uošvio trobą ir visi iš eilės sustoja. Piršlys ima vaikščioti po trobą ir prašo užleisti jo pulkui suolą, o pamergės ir svočia sėdėdamos už stalo dainuoja:

Ko jūs, svoteliai, vėlinot,
Ar dėl vestuvių rūbų užtrukot?
Svetimais rūbais atvažiavot,
Ir kepurėlės ne jūsų.
Ar nepavargote, svoteliai,
Ar nepailso jūsų kojėlės?
Mes neužleisim svotams suolelio
Be rugių pūro, be kviečių saiko. [Laisvas vertimas – S. S.]

Baigusios dainą, jos išeina į vidurį, vyrai sėdasi prie stalo. Prasideda bendras gėrimas; visi geria aplinkui ir užkanda balta duona. Merginos, pagyvindamos bendrą visų linksnumą, pradeda šokti, dai-nuodamos tokią dainą:

Važiavimas į bažnyčią (Iszlajstuw'es unt w'encz'awos) Vainiko malda (Malda wajniko)

Kitą dieną visi švariai ir tvarkingai pasipuošia pačiais geriausiai ir gražiausiai drabužiais. Jaunasis apkaišytas rūtomis, jaunoji su įvairiaspalviais kaspinais padabinta kalka*. Prieš išvažiuodami į bažnyčią, visi susėda aplink stalą, išskyrus jaunosios tėvus ir piršlį; jaunuosius sodina krikštasuolėje. Motina atsistoja galustalėje. Piršlys, uždengęs lėkštę staltiesėle, kurios galus apačioje suima, atneša ant jos iš kamarėlės vainiką, atsistoja šalia jaunųjų ir pradeda orių ir gaudžių balsu kalbėti vainiko maldą tokiais žodžiais: „Tegul bus pagarbintas Jėzus Kristus! Baikite savo kalbas ir klausykites mano žodžių. Aš jūsų svečias, atsiųstas iš svetimo krašto, iš anos linksmos vietos į šią jūsų linksmą vietą, ateinu pas jus ne su kuo kitu, kaip su šiuo žaliuoju vainikėliu, ir ne dėl ko kito, o tik dėl šio jauno bernelio ir šios jaunos mergelės. Aš siųstas ne ištirti dangaus aukštybių ir visatos platybių, ne išmatuoti jūros gilybių, o dėl šio jauno bernelio ir šios jaunos mergelės, su šiuo rūtų žiedeliu ir dėl šios žaliosios rūtelės, rūpestingai prižiūrimos, senų motinėlių pasėtos, jaunų mergelių ravėtos, jaunų brolelių lankomos, bukietui nuskintos, aukso stiklinėj saugomos, žaliai vyne mirkytos ir atsiųstos tiesiais keliais, šviesiais takais pas šokantį jaunimą, grojančią muziką ir griaudžiantį orkestrą. Žiūrėk, jaunoji mergele, į šią žalių rūtelių karūną, kuria tu būsi karūnuota ir sutuokta ne su kuo nors kitu, o su šiuo jaunu berneliu, kuris sutuoks ne auksu ir ne perlais, bet vainiku dorybės, kuri brangesnė už auksą ir šlovingesnė už perlus. Kaip ir Švenčiausioji Mergelė Marija darželį tvėrė, rūteles sėjo ir jas prižiūrėjo, gėleles skynė ir savo šventu alsavimu apgaubė. Žiūrėk, mergele, į šią žalią rūtų karūną, kad nenuvystum, o visad būtum Dievo meilėje ir malonėje, angeliškam džiaugsmui, išpuošta skaisčiausiomis rožėmis bei baltosiomis lelijomis ir papuošta mieliais meilės žiedais šiame gyvenimo kelyje.

Kai tas jaunas bernelis važiavo per žalią girią su savo ištikimais ir atsidavusiais tarnais, užgiedojo gaidžiai, sučiulbo paukšteliai, ir jis pamatė levandų darželį.

Būtų gardi arielkėlė,
Jei ne prisvilainė,
Būtų gardus pyragėlis,
Jei ne ašakainis.
Velykoms raugtas,
Sekminėms keptas,
Ožkos koja užmaišytas,
Kanopomis minkytas. [Laisvas vertimas – S. S.]

Dabar visi eina šokti. Trobos viduryje pastato kėdę, vienas ant jos atsisėda, o kiti eina aplink ratu dainuodami:

Sėdi rūta, sėdi
Ant žirnių vainiko,
O rūtele, pagalvok,
Kurio nori, tą ir imk.

Sėdintis ant kėdės atsikelia, ką nori pasirenka, apsisuka su juo ir pasodina ant kėdės į savo vietą; vėl šokamas ratelis, palydimas tos pačios dainos.

* *Kalka (kalka)* – lietuvių merginų galvos papuošalas.

Tame darželyje augo diemedis, ant to diemedžio stovėjo aukso krėslas, ant to aukso krėslėlio paukšteliai čiulbėjo. Jis paklausė savo tarnų: „Kas sėjo tas žalias rūteles?“ Tarnai atsakė: „Šventa Ona sėjo, šventa Barbora ravėjo. Kalėdų rytą liūdnai išdygo, Velykų rytą linksmi pražydo; ir tas žalias rūteles angelai skynė; tėvai ir motinos laimino baltą nuometuotą galvą ir šitą vainikuotą mergele.

Pažiūrėk, pažvelk pavasario dieną į pražystančią vyšnią, kiek ji teikia džiaugsmo ir grožio visiems! Taip ir tu, mano mergele, padarei mums: tu pakvietei mus į vestuves, sukvietai gimines ir kaimynus, idant jie palaimintų tave. Kaip karalius Saliamonas, norėdamas iširti dangaus aukštybes, visatos platybes ir jūros gilybes, pasiskolino iš paukščio sparnus ir lėkė aukštyn, bet negalėjo iširti, nes sparnus apdegino saulės spinduliai, taip ir tu, mergele, nors ir panorėtum grįžti iš santuokos į jaunas dienas, nors ir eitum keliais ir laukais dejuodama, ašaras liedama ir dūsausdama, nesugražinsi jaunų dienų, prarastų ir sunaikintų per vedybas. Žiūrėk, Dieve, kaip laimingai ši mergelė ant savo galvos išnešiojo tą rūtų žiedelį! Palaiminta toji valanda, kada tu gimei! Palaimintos tos dienos, kada tu praradai savo vaikystę. Dabar palaiminkite ir palinkėkite laimės tėvai, motinos, broliai, seserys, giminės, draugai ir kaimynai, kad Dievas padėtų jiems laimingai nukeliauti į Pušaloto bažnyčią, į tą šventą vietą, kur gaudžia varpai, groja vargonai, dvasiškieji tėvai mišias laiko, kad jie išgirstų šiuos palaiminimo žodžius: gyvenkite vieningai laimingi per visą savo gyvenimą“.

Piršlys paduoda vainiką motinai, o ši tuojau prisega jaunajai ant viršugalvio tarp kasų. Vienas iš pabrolių tuo metu pjausto jautieną ir baltą duoną ir dalija svečiams, vykstantiems į bažnyčią. Užkandę visi stojasi ir išeina iš už stalo. Jaunoji su jaunuoju pradeda atsisveikinti: pirmiausia su tėvais, paskui ir su visais, nieko neaplenkdamis: „Sudiev, sudiev, palaiminkite, prašom, mane“.

Visi verkia, rauda, alpsta iš gailėsčio, tuo tarpu pamergės, sustojusios šone, dainuoja. Išėję į lauką, visi sustoja prie vežimų ir dainuoja nuotakos dainą:

Sudievu rūtoms,
Sudievu mėtoms,
Sudievu lelijėlėms.

Sudiev, sudiev
Baltai motušei
Ir senam tetušėliui.

Grįžt sugrįšiu,
Lankyt lankysiu,
Bet gera nedarysiu,
[Daugiau jau netarnausiu.]

[JSD I, p. 366 – S. S.]

Susėdę važiuoja grodami smuikais (ant smujku), lamzdeliais (lāmzdžál) ir trimitais (trimitu). Arkliai, kumeliukai ir vežimai papuošti vainikais, rūtų ir kitų gėlių puokštėmis, varpeliais ir žvangučiais, visi lekia į bažnyčią, pajauniai šauda iš pistoletų. Jaunoji sėdi su svočia, o jaunas – su piršliu.

Elgimasis bažnyčioje (Elgimos bažniczoje)

Bažnyčioje, atidavę garbę Aukščiausiajam Sutvėrėjui, eina tuoktis ir prisiekti draugiškam bendram gyvenimui iki mirties. Du jaunosios broliai veda jaunąjį, o du jaunojo broliai veda jaunąją prie altoriaus, visi eina tyliai ir iškilmingai. Po jungtusių apeigų tokia pat tvarka visi išeina iš bažnyčios ir vyksta į butą, kur jaunosios svočia turi pavaišinti visus atvykusius. Paskui visi važiuoja kas kur: jaunas su pajauniais pas savo, jaunoji su svočia ir pamergėmis – pas savo tėvus.

Jaunojo pusės, arba antrosios, svočios atvykimas (Isipraszimas swoczoz wedżú)

Kitą dieną po jungtusių, t. y. trečiadienį, svočia, pajauniai kartu su jaunuoju labai triukšmingai vyksta pas jaunąją. Atvažiavus prie kaimo, kuriame gyvena jaunoji, svočia su visa palyda sustoja ir siunčia piršlį su broliu arba su pajauniu pas jaunosios tėvus paklausti, ar laukia svečių, ar juos priims. Pati atsakymo laukia sėdėdama vežime. Kai pasiuntiniai grįžta ir prašo važiuoti, svočia su visais pajauniais vyksta prie vartų tų namų, kur yra vestuvės. Čia ji vėl sustoja ir jos klausia: „Mieloji svočiute! Ką gero matei keliu važiuodama?“ Ji atsako: „Daug ką mačiau: rugius žaliuojančius, piemenis raliuojančius ir besidžiaugiančius ten, kur nieko nepasėta; kur pasėta, ten žaliuoja; mačiau bėgantį vilką, vejamą vagį“. Ji nejuda iš vietos tol, kol neišeina tėvas, namų šeimininkas, ir nepaprašo jos įvažiuoti. Tada ji įvažiuoja į kiemą, bet ir čia nelipa iš vežimo tol, kol neišeina motina arba jaunoji ir nepadovanoja jai stuomens (stūmeni). Tada ji eina į trobą. Vežime lieka jos sūnus, svočiūkštis (swoczúksztas); šitas niekaip nelipa – sėdi ant pagalvės tol, kol jam ko nors nepadovanoja. Įėjęs į trobą su pagalve, jis sėdasi ant jos krikštastuolėje ir saugo tą vietą, kol apgaubs jaunąją.

Vainiko sunaikinimas (Draskituw'es wajnika)

Pajaunių svočia veda jaunąją iš kamaraitės į priėngį prie žąsidės ir liepia jai mylėti, auginti ir prižiūrėti žąsis, antis, vištas ir visus kitus naminius paukščius. Čia atneša staliuką, ant kurio svočia deda ragotinę kepurę (kepurę ragotinę) arba kokią kitą su viršuje prisegtą baltu apdangalu jaunajai apgaubti. Tuo tarpu dvi pamergės – viena iš vienos, antra iš antros jaunosios pusės – susikibusios rankomis sunertais pirštais, laiko jas virš jaunosios galvos ir gina vainiką, kad vaikinai jo nenuplėštų; o du pajauniai, užsilipę ant žąsidės, stengiasi nutraukti vainiką ir galvos kaspinus (kasinikus), šaukštais muša per pirštus; jos gina vainiką iki ašarų. Pagaliau jie atneša ližę, taikosi ją suduoti, paskui ją padovanoja, sakydami: „Štai tau ližė, mokykis duoną kepti, užteks tau mergauti“. Verkia draugės, verkia ir jaunoji, gailėdama vainiko.

Jaunosios gaubtuvės (Gauptuw'es)

Kai vaikinai jau smarkiai ir negailestingai kėsina nuplėšti vainiką, svočia jaunąją ant galvos deda čepčiuką, nuleidžia iš viršaus baltą šydą su aukso kutais (isz bantajevo), užmauna baltas pirštines, į dešinę ranką įduoda vaškine žvakę, o į kairę –

balta skarelę. Piršlys, paėmęs už skarelės kampo, veda jaunąją į trobą, visi svečiai eina jai iš paskos ir gieda šventą giesmę „Marija, būk pagarbinta“. Tuo tarpu dvi mažiausios draugės (stirnik'es), įbėgusios pirma kitų į trobą, bučiuoja duoną ir aplenkusios stalą sėdasi ant suolo prie durų. Svočia veda jaunąją prie duonos ir jai aiškina, kaip reikia duoną užmaišyti, kaip kepti, laikyti ir taupyti, idant niekada namie jos nepristigtų. Paskui bučiuoja duoną, liepia ją bučiuoti ir jaunajai, pagaliau bučiuoja visi kiti. Dabar jaunąją veda į krikštasuolę ir, išvariusi iš čia svočiūkštį, sodina ją ant pagalvės šalia jaunojo. Sėda ir visi vestuvinininkai pagal vyresniškumą. Jaunoji sėdi su šydu ir valgo nenusimaudama pirštinių. Taip apsirengusią veda ją į klėtį miegoti. Kitą dieną prieš prausimąsi jaunąją atidengia ir uždeda nuometą.

Jaunosios išvažiavimas (Iszwesztuw'es jaunos'es)

Kraičiui parvežti išrinkti pajauniai važiuoja pas jaunosios motiną. Ši neduoda kraičio, kol negauna už jį - - - [taip yra rankraštyje – S. S.] bent vieno rublio ar muštinio (musztini) [išbraukta: 90 kap. sid. – S. S.]. Be paskirtojo kraičio, pajauniai stengiasi nugvelbti kokio nors namų turto, kas jiems pakliūva po ranka: kastuvą, šluotą, kablį, pagaikštį, gaidį ar vištą. Pajauniai veža jaunajai ir raktus, deda juos ant stalo, sakydami: „Štai naujosios šeimnininkės raktai“. Jaunąją dar su gaubtuvu svočia sodina į savo vežimą. Su ašaromis ir raudomis atsisveikinusi su tėvais ir visais, važiuoja pas jaunojo tėvus. Vestuvinininkai dainuoja, groja, smuikuoja ir šaudo. Pamergės atsisveikindamos dainuoja šią dainą:

Sudiev, sudiev, mano močiute,
Tavęs daugiau nematysiu,
Nors aš ir grįšiu,
Lankyt lankysiu,
Bet savo motinėlei gero nedarysiu. [Vertimas – S. S.]

Sutiktuvės (Sutiktuw'es)

Kai jaunoji su visais vestuvinininkais atvažiuoja pas šešurą ir anytą, jaunojo tėvas pasitinka ją prie slenksčio su kryžiumi ir, duodamas jai pabučiuoti kryžių, sako: „Gerbk Dievo įsakymus“. Motina pasitinka jaunąją prieangyje su alaus stikline, pridengta duonos rieke, - - - ir druska ir tuojau veda jaunuosius į klėtį poilsio.

Poilsis (Gultuw'es)

Svočia klėtyje kloja nepataisytą lovą (įklota tik šiaudų) savo pūkine, paklode bei patalais ir paguldžiusi jaunuosius su jais maloniai ir nuoširdžiai atsisveikina.

Jaunieji keliasi (Kaltuw'es)

Kitą dieną, t. y. ketvirtadienį, paryčiui svočia eina į klėtį ir žadina jaunuosius tokiais žodžiais: „Martele, tu miegi, o tavo paršeliai žviegia“. Jaunoji keliasi, rišasi nuometą (nūm'atą) ar skarelę su gaubtuvu (kapkálą su gałworisz'u), iš savo skrynios

išima staltiesę, balto pyrago, baltos duonos, kumpio ir visus valgius deda ant stalo. Paskui paruošia ryšulį su įvairiomis dovanomis, t. y. su rankšluosčiais, stuomenimis, pirštinėmis, juostelėmis, perpečėmis, ir duoda jį nešti vienai iš pamergių. Tuo tarpu berniukas ant klėties stogo užbogina mintuvus - - - ir ima minti šiaudus ar šiaip kas pakliuvo. Kiti vestuvinininkai iš abiejų tako pusių nuo klėties durų iki prieangio durų ištiesia šiaudines virves, taką iškloja lentomis, padaro lyg grindinį, jį iškloja šiaudais, ant tako suneša įvairių namų apyvokos daiktų: akėčias, žagres, lovius, šluotą, pagaikštį, skujinę šluotą ir kt.

Pamergės tuo tarpu, stovėdamos prie klėties durų, dainuoja. Tuomet visi vestuvinininkai, grodami smuiku (su smujką smujkindami), lamzdeliais (ląmzdžaloms), vamzdžiais (su wamzdžejs), trimitais (trimitems) ir triūbomis (su truboms), iškilmingai eina atvesti jaunosios iš klėties į trobą. Piršlys ar vienas kuris iš pajaunių veda ją už baltos skarelės; ji iškilmingai eina su nuometu - - - ar skarele, su pirštinėmis. Priešais ją neša uždegtą vaškinę žvakę ir gieda „Marija, būk pagarbinta“. Prie durų ją pasitinka šešuras su kryžiumi, kurį duoda jai pabučiuoti, ir anyta su naminio alaus [„braškės“ – S. S.] ar midaus stikline, uždengta duonos rieke; jaunoji visa tai priima. Įėjusi marti bučiuoja duonos kepalą (bakaną dūnos), paskui pabučiuoja šešurui ir anytai rankas ir jiems ką nors padovanoja. Galiausiai su visais bučiuojasi ir kiekvienam dovanoja kokią nors dovaną, imdama ją iš ryšulio, kurį paskui ją nešioja pamergė.

Praustuvės, arba marčios pietūs (Praustuw'es arba marcz'os p'etus)

Svočia perpjauna didelį papuoštą pyragą (karwolu) ir kiekvienam duoda kamuotą gabalą, kurį ne viena motina, įsidėjusi į kišenę, parneš savo vaikams. Visi valgo pyragą, užgerdami midumi, alum ar vynu; tie jaunosios pietūs vadinami praustuvėmis, arba marčios pietumis. Pabrolys, kuris atvedė jaunąją, iš jos dovanų gauna pirštines ir nosinaite; vestuvėse dalyvaujantys giminės jaunajai sudeda nuo dešimties iki penkiolikos rublių.

Šokiai (Szoktuw'es)

Pirmasis dieveris, arba brolis, po marčios pietų veda jaunąją šokti ir nuo jos gauna dovanų pirštines, kurias ji jam laiko užsikišusi už juostos. Iš pradžių šoka aplinkinį, paskui rondo, malūnininką, judabrą ir kt.

Ačiavimas (Acz'awimas)

Uždėję jaunajai nuometą - - - trečiadienį, t. y. jaunosios dieną, tuojau po pietų visi vestuvinininkai sėdasi eilėmis. Dvi moterys ir viena mergina eina prie kiekvieno prašydamos pažadėti ir padovanoti ką nors jaunajai ūkininkavimo pradžiai. Nueidamos nuo jo, sako: „Ačiū! ačiū! (acz'u! acz'u!)“, ir eina prie kito, geresnio, t. y. dosnesnio, sakydamos: „Pažadėk, broleli, seselei marškinėliams, drabužėliams, gyvulėliams, vystyklėliams“; nuo to eina prie kito, kiekvienam vis kartodamos: „Ačiū! ačiū!“ Viena jų neša lėkštę pinigams, kita ant rankos renka dovanotus drabužius, o trečioji neša grafiną vyno arba ąsotį alaus ar midaus ir įpila, vos tik išgeria. Kai

prašo, išgeria ir dėkoja: „Ačiū! ačiū!“* Nuo to eina prie kito, prie geresnio, kuris taip pat meta į taurelę pinigų, ir ji vėl turi išgerti iki dugno, kad išimtų dovaną [neįskaitomas žodis – S. S.] ir jį pavaišintų, po to kartojama: „Ačiū! ačiū!“ Kol prašytojos apeina, apgirsta ir galiausiai pradeda bartis, tarp savęs pyktis, vadindamos viena kitą vagile, nepaliaudamos kartoti: „Ačiū! ačiū!“ Paprastai ačiavimui parenkamos iškalbios ir galinčios gerokai išgerti moterys.

Vištų vogimas (Wisztelawimas)

Pentadienį dieveriai, broliai ir berniukai eina per kaimynų kiemus su vyno, midaus buteliu, su muzika ir maišu rinkti jaunajai vištų ir viščiukų. Kiekvienas šeiminkas turi prisipilti pilnutėlaitį butelį.

Vaišės

Tuo tarpu į vestuves renkasi giminės, pažįstami ir kaimynai. Pirmiausia tėvai geria su dukterimi ir pasižada jai duoti visa, kas suderėta: gyvulių, padargų ir viso kito ūkininkavimo pradžiai. Paskui su ja geria kiekvienas giminaitis ir kaimynas ir pasižada ką nors duoti.

Aplankymas

Šeštadienį jaunieji, kvieslių pakviesti, važiuoja pas jaunosios tėvus. Ten sukviečiami visi giminės, pažįstami ir kaimynai, jie valgo, geria ir kiekvienas žada ką nors duoti.

Jaunosios svočios gyrimas

Jeigu svočia gerai vaišina pamerges, tai šios ją giria tokiais žodžiais: „Kad tu trejetu artum, ketvertu akėtum, kad tu niekada ligi dugno neišsemtum aruodo, širmais žirgais važinėtum. Kaip šviečia šviesulys, taip spindi ir mūs svočios skarelė“.

Jaunojo svočios iškeikimas

Kai merginoms nieko neduoda pasmaguriauti, jos svočią keikia: „Tu, svočiute, sakei: „Viskas sava“. Ne, netiesa, viskas ne sava, visi daiktai ne savi, viskas skolin-ta, išprašyta, šunimis išlodyta – marškiniai ne savi, karoliai ne savi, nuometas ne savas, švarkelis ne savas, prijuostė ne sava, sarafanas ne savas, pusbačiai ne savi, kurpaitės ne savos ir pan.“

Piršlio gyrimas

Kai piršlys rūpinasi, kad merginos būtų sočios ir patenkintos, tai jos sako: „Dėkojame jums, piršleli, už ruginę duoną, už kvietinę baltą duoną. Dieve duok piršliui pora, trejetu važiuoti, ketvertu akėti ir pan.“

* Ir ką nors dovanoja. Pinigus meta į pilną taurelę; prašančioji turi išgerti ligi dugno, kad iš ten galėtų išimti pinigus, ir vis kartoja: „Ačiū! ačiū!“

Piršlio iškeikimas

Kai merginos piršliu nepatenkintos, tai jos prie stalo dainuoja jam rūgojamas dainas, esą jis joms duoda kaulus be mėsos ar iš viso nieko neduoda, kad piršlys melagis, ilgaliežuvis liežuvautojas, suplyšusia kepure, kad išlaužė tvorą, išmynė takelius, kol jų seselė išviliojo, suvedžiojo, išpiršo. Valgyk pats, piršly, ryk ir žiūrėk, kad viskas būtų gerai, kad nereikėtų trinti tavo kulnų šluotražiais. Ėsk, ėsk, piršly, aš tau padėsiu. Šluotkočiu tau kąsnį pastūmėsiu. Tu piršly, tu katinėli, bridai per balą, tu bučiavai kalę, tavo barzda pilna kankorėžių; aš žinau, ką piršliai valgo; jie valgo keptas peles, išteptas degutu. Kvaili piršliai, jei mato pirtį, sako, kad tai bažnyčia, apie akmenėlius sako, kad altorius, apie šluotą – kad šlakstyklė, apie kaukolę – kad katilėlis, apie katinėlį – kad kunigas, apie šunį – kad klapčiukas. Ėjo piršlys per laukymę, sutiško gauruotą kalę, kalė uodegą vikstelėjo, piršlys kepurę kilstelėjo. Kvaili piršliai.

Piršlio korimas

Baigę visas vestuvines apeigas, karia piršlį už jo melagingas pagyras. Tam vestuvininkai iš savo tarpo išrenka vieną būti teisėju. Išrinktajam ant pilvo pririša pagalvę, sodina prie durų ant kėdės, ir jis, taip sėdėdamas, turi nuspręsti, kokiomis virvėmis reikia piršlį pakarti: šiaudinėmis ar karninėmis, kanapinėmis ar nuvytomis iš buroklapių; kaip jį karti: už kojų ar už kaklo, už rankų ar per liemenį, ar aukštelninką, miške ar lauke. Teisėjo nuosprendį jie vykdo šitaip. Apriša piršlio arklį šiaudais, t. y. šiaudų kuokštus pririša prie šnervių, karčių, balno, uodegos ir prie gūnios. Ant taip paruošto žirgo piršlys, tris kartus apjojęs kiemą ir daržą, prijvoja, atsiprašinėja ir prašo dovanoti, teisindamasis, kad jis nekaltas, esą jam taip žmonės sakė. Nepaisant to, jaunosios broliai už tai, kad jis pražudė jų seserį, rengiasi jį sučiupti ir pakarti. Tuo tarpu stato kartuves, prie dviejų karčių pritvirtindami trečią, iš šiaudų daro žmogaus pavidalo baidyklę, uždėdami jai kepurę, [užvilkdami] sermėgą, [užmaudami] kelnes ir batus. Piršlys, prijojęs trečią kartą ir vis atsiprašinėdamas, staiga puola ir spraudžiasi į minią svečių, kurie jį pačiumpa ir paslepia, o vietoj jo karia šiaudinį piršlį – išjuokdami, keikdami, kvatodami ir triukšmaudami. Keršto jausmas neatslūgsta ir po mirties akto: vieni dalgiais nukerta nuteistajam mirtį kojas, kiti jas griebia, dar kiti nukapoja galvą, o kūną nutempia į šalį, – visos šios liaudiškos dramoms metu visur skamba garsus juokas ir kvatojimas.

Įvesdinimas

Sekmadienį jaunieji vyksta į bažnyčią įvesdinimui po jungtuvų. Atvažiavę apsisotja kokiam nors bute, visi užkandžiauja ir geria. Pagal senovės paprotį jauniešiams, nors jie ir guli vienoje lovoje, iki jaunosios įvesdinimo į bažnyčią nevalia suartėti; tik po įvesdinimo leidžiama atskleisti santuokinę paslaptį.

Laukimas

Pirmadienį visi vestuvininkai renkasi pas jaunojo tėvus ir laukia atvykstant jau tikrai susituokusių jaunųjų. Antradienį geria atsisveikindami.

Vestuvinių ir kitų vestuvių dalykų pavadinimai

Piršlys

Kai jaunam vyrui patinka kuri nors mergina, tai jis pasirenka ką nors iš savo pažįstamų, paprastai iškalbų ir guvų žmogų, ir siunčia pas jos tėvus pareikšti pasiūlymo. Be to, piršlys nešykšti pagyrimų jaunajam – tiek jo asmeniniams privatumams, tiek jo turtui. Kadangi jis viską parodo perdėtai ir labai dažnai kalba apie tokius jaunikio lobius, kokių šis niekad neturėjo, tat teisingai nusipelno vestuvinėse dainose nuolatinio melagio epiteto, užtat per vestuves jis yra keikiamas ir galop susilaukia mirties bausmės.

Svočia

Vestuvėms paprastai renka dvi svočias: vieną iš jaunosios pusės, antrą – iš jaunojo. Pirmąją vadina jaunosios, arba bažnytine, svočia, antrąją – jaunojo, arba pajaunių, svočia; jos ir prisiima atlikti svočių pareigas. Pirmoji tvarkosi jaunosios namuose, bažnyčioje, duoda užkandą bute, kai išeina iš bažnyčios, parveža jaunąją iš bažnyčios pas jos tėvus ir atlieka savo pareigas, kol atvyksta antroji svočia, t. y. nuo vestuvių pradžios (penktadienio) iki trečiadienio. O pajaunių svočia trečiadienį kartu su jaunuoju ir visu jo pulku iš jaunojo tėvų vyksta pas jaunosios tėvus; ji vežasi puikų pyragą - - - ir didelį kepalą duonos - - - ir iki vestuvių pabaigos turi šeiminkauti ir rūpintis, kad visi būtų patenkinti ir linksmi.

Svočios sūnus [Svočiūkštis]

Paprastai tai būna dešimties metų pajaunių svočios sūnus. Jis atvažiuoja pas jaunąją kartu su motina ir nelipa iš vežimo tol, kol jaunoji jam nepadovanoja pirštinių. O įėjęs į trobą su avikailiu apsiūta kepure, jis sėdasi krikštasuolėje (ant pagalvės) ir saugo tą vietą jaunajai, kol ją apgaubia prieangyje prie žsidės.

Pabroliai

Pabroliais būna broliai ar giminaičiai tik iš jaunojo pusės. Jie yra svarbiausi jaunojo pulko nariai ir jį lydi visuose jo veiksmuose nuo vestuvių pradžios ligi pabaigos. Jaunoji kiekvienam jų ką nors dovanoja: kam rankšluostį, kam stuomenį ar pirštines. Pas jaunąją jiems pastatoma statinė alaus.

Kviesliai

Du ar trys iš pabrolių, išipareigoję kviesti į vestuves gimines, kaimynus ir pažįstamus, vadinami kviesliais. Jiems dovanoja po stuomenį arkliui.

Kraitį vežą pabroliai

Tie pabroliai, kurie veža jaunosios kraitį pas jaunąją, vadinami - - - Kraitį sudaro įvairūs namų apyvokos daiktai ir namų turtas: skrynios, statinaitės, pūkiniai apklotai,

patalai ir kt. Kad atiduotų kraitį, jie turi sumokėti jaunosios motinai ne mažiau kaip rublį ir apdovanoti pamerges, sėdinčias ant skrynios; bet jie savo pinigus atgauna iš jaunojo tėvų už leidimą pastatyti klėtyje lovą ir ją pakloti.

Pamergės

Jaunosios pamergėmis parenkamos jaunos ir gražios merginos, paprastai jaunosios ar jaunojo seserys ir giminaitės. Jų galvos papuoštos kalkomis, įvairiaspalviais kaspinais ir žaliomis rūtomis.

Pranašautojos [Stirnikės]

Dvi iš jauniausiųjų pamergių vadinamos pranašautojomis. Kai jaunąją, apgaubę prieangyje prie žasidės, ruošiasi įvesti į trobą, jos bučiuoja ant stalo padėtą duoną, apsupa stalą ir sėdasi ant suolo prie durų; čia jų vaidmuo ir baigiasi.

Krikštasuolės saugotojos

Dvi jaunesniosios pamergės sėdasi krikštasuolėje ir saugo, kad jos niekas neužimtų, kol atvažiuos jaunoji su svočia. Merginos, norėdamos užimti tą vietą, stengiasi jas nuvilioti įvairiais skanėstais ir daiktais; jos renka viską, kas pakliūva, ir deda krikštasuolėje ar kabina ant pakabų, paprastai ant medinių vinių, įkaltų į sieną kam nors pakabinti. Galų gale jos ir šaiposi iš jų [krikštasuolės saugotojų], bet visos jų pastangos lieka bergždžios, nes jei šios kuo nors susidomėtų ir neišsaugotų vietos, tai turėtų išsipirkti dovanomis iš tų, kurios ją užimtų.

Karvojus

Vestuviniu karvojumi pušalotiškiai vadina didelį puikų pyragą, papuoštą įvairiomis figūromis ir gyvuliais iš tos pačios tešlos, t. y. triušiais, kiškučiais, įvairių rūšių paukščiais, o ypač karveliais, dėl to jis ir vadinasi - - - nuo žodžio - - - karvelis, visas prismaigstytas rūtų, gėlių, šermukšnių ar vyšnių uogų, į jį įstatomos dvidešimt keturios balto vaško žvakutės, kurias uždega, kai priemenėje apgaubę jaunąją įveda į trobą. Jį paruošia svočia ir juo vaišina per jaunosios pietus.

Duonos kepalas

Vestuvėms iškepamas didelis duonos kepalas su kryžiumi ant viršaus ir iš visų pusių apdėtas burokų gabalėliais. Jis per visą vestuvių laiką būna padėtas skersai stalo. Jaunąją, kai ji jau apgaubta, svočia atveda prie duonos ir sako: „Saugok duoną, kad ji niekada neišeitų iš tavo namų“. Ji atsako: „Duok Dieve, kad aš malčiau, bet tik nebadaučiau“. Tada jaunoji bučiuoja duoną, o paskui ją visi kiti. Tada visi sėdasi už stalo.

Stuomuo

Stuomenu vadinamas kokio nors naminio audeklo, dažniausiai – drobės, sieksnio ilgumo gabalas. Stuomuo yra įprasta lietuvių moterų dovana visais linksmomis namų gyvenimo atvejais.

Nuometas

Nuometu vadinamas lietuvių moterų galvos apdangalas. Tai ilgas balto plono lininio audinio gabalas, kaip rankšluostis, iki penkių aršinių ilgio [aršinas = 0,71 m – S. S.]. Iš jo lietuvės moterys daro nuometą. Senais laikais buvo plačiai naudojamas; o ir dabar dar naudojamas daugelyje mūsų Lietuvos vietų. Kai nuo jaunosios galvos nuimamas rūtų vainikas, ją papuošia šiuo galvos apdangalu, kaip skiriamuoju ištekėjusiosios ženklui.

Lietuvių moterų galvos skarelė

Tai aršino ilgio skarelės pavidalo balto audinio gabalas. Lietuvės moterys, užsidėjusios jį ant galvos, pririša galvaryšiu.

Galvaryšis

Galvaryšiu vadinamas rankšluosčio formos pusanthro aršino ilgio balto audeklo gabalas. Juo apriša skarelę taip, kad jo galai kabo ant dešiniojo peties.

Kepurės

Kepurės būna keturių rūšių. Pirmosios, keturkampės kepurės, paprastai būna akšominės, su dviem ausinėmis ir kutu ar koku nors išsiuvinėjimu, nuleistais šeško - - - ar - - - apvadais. Antros grupės kepurės daromos iš molo, su juodu aplanku ir trimis ausinėmis, kurių viena iš priekio geru oru atlenkiama, blogu – nuleidžiama ir yra vietoj snapelio. Trečioji kepurė vadinama baroninėmis - - - užpakalyje jos apsiūtos avikailiu ir gražiomis juostelėmis. Ketvirtoji rūšis skiriasi galionu apie lankelį.

Kalka

Kalka yra lietuvių merginų papuošalas, paprastai susideda iš kartoninio verško pločio lankelio, žiedo pavidalo nuo - - - vadinamas platus kaspinas, paprastai kokios nors ryškios spalvos, dažniausiai rausvos, kuriuo apjuosiami kaska iš išorinės pusės. Ilgi jo galai plevėsuoja ant pečių - - - nuo - - - yra kaspinas, pinamas į kasas.

Vestuvių tvarka

Pagal išlikusius senovės papročius, per visas vestuves vestuvininkai turi užimti vietas pagal savo vaidmens svarbą; jie sėdi tokia tvarka: jaunasis su nuotaka, jei ji jau su nuometu, turi sėdėti krikštasuolėje (galvūgalyje) su pirštinėmis. Greta jaunojo sėdi piršlys, už jo – pajauniai, paprastai broliai ar giminaičiai; jų būna nuo šešių iki dešimties. Greta jaunosios sėdi antroji svočia, už jos – nuo keturių iki dešimties pamergių.

Iš rusų kalbos vertė *Stasys Skrodenis*